

Stockholm den 18 maj 2026

R-2026/0434

Till Justitiedepartementet

Ju2026/00322

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 16 februari 2026 beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet Straffansvar för deltagande i och samröre med kriminella sammanslutningar (SOU 2026:13).

Sammanfattning

I betänkandet föreslås att två nya brott införs i 16 kap. brottsbalken, avseende deltagande i respektive samröre med en kriminell sammanslutning. Vidare föreslås en särskild definition av begreppet ”kriminell sammanslutning”. Enligt förslaget ska de nya brotten vara av sådant slag att hemliga tvångsmedel får användas vid skälig misstanke om sådant brott. Advokatsamfundet avstyrker förslagen i enlighet med de synpunkter som redovisas nedan.

Synpunkter

Advokatsamfundet delar utredningens utgångspunkt om att den organiserade brottsligheten i Sverige har utvecklats till ett betydande samhällsproblem.

Advokatsamfundet har inga principiella invändningar mot att straffrättsliga lagstiftningsåtgärder övervägs för att motverka deltagande i och samröre med sammanslutningar som ägnar sig åt kriminell verksamhet.

Advokatsamfundets invändningar mot det presenterade reformerna tar sikte på hur straffansvaret har utformats och vilka möjligheter till tvångsåtgärder som det medför.

Särskild problematik föreligger i förhållande till det föreslagna samröresbrottet. Den föreslagna regleringen uppfyller inte de krav på precision, förutsebarhet och proportionalitet som måste gälla vid kriminaliseringar av detta slag.¹

Bristen på precision av begrepp

I betänkandet föreslås att den som deltar i en kriminell sammanslutning på ett sätt som är ägnat att främja, stärka eller understödja den kriminella sammanslutningens allvarliga brottslighet, döms för deltagande i en kriminell sammanslutning. En utvidgning av straffbestämmelsen om deltagande sker genom införande av brottet samröre med en kriminell sammanslutning. Samröresbrottet omfattar ett vidare spektrum av stödjande handlingar än deltagandebrottet, däribland lämnande av juridisk, ekonomisk eller teknisk rådgivning samt annat liknande stöd.

Definitionen av kriminell sammanslutning

Utredningen uppmärksammar de betydande svårigheterna med att definiera organiserad brottslighet och redogör för varför tidigare utredningar har avstått från att införa fasta legaldefinitioner på området (jfr s. 138 f. i betänkandet och där angivna hänvisningar). Särskilt ska i sammanhanget framhållas att det i Straffreformutredningens betänkande SOU 2025:66 bedömdes att det inte var lämpligt att införa en definition av vad som utgör ett kriminellt nätverk.

För att möjliggöra ett särskilt straffansvar för deltagande i och samröre med en kriminell sammanslutning, är det av central betydelse för rättstillämpningen att en ändamålsenlig och tillräckligt precis lagdefinition införs. Advokatsamfundet konstaterar att den föreslagna definitionen är mycket vid och i väsentliga delar bygger på otydligt avgränsade rekvisit såsom ”på annat sätt medverkar till”, ”allvarlig brottslighet” och ”annan otillbörlig fördel”. Utredningen framhåller denna flexibilitet som en styrka. Advokatsamfundet vill understryka att flexibiliteten medför påtagliga avgränsningsproblem och rättssäkerhetsrisker.

När definitionen inte förutsätter vare sig varaktighet, struktur eller konkret brottspåverkan i det enskilda fallet, blir det i praktiken svårt för såväl brottsutredande myndigheter som enskilda att på förhand bedöma om kontakter, rådgivning eller

¹ Advokatsamfundet hänvisar även till det särskilda yttrande som Advokatsamfundets expert, advokaten Thomas Olsson, har avgett över utredningens förslag (se betänkandet s. 505 ff.).

annan yrkesutövning riskerar att omfattas av straffansvaret. I linje med vad Advokatsamfundet tidigare anfört i sitt yttrande över Straffreformutredningens betänkande,² kan konstateras att denna ordning innebär att domstolarna i stor utsträckning kommer att behöva utveckla definitionens närmare innebörd genom praxis. Det betydande tolkningsutrymme som betänkandets förslag därigenom tilldelar de brottsutredande myndigheterna, utgör en grundläggande brist i den föreslagna regleringen, särskilt mot bakgrund av att konsekvenserna av en så öppet utformad legaldefinition enligt Advokatsamfundet inte tillfredsställande har utretts.

Samröresbrottet och möjliggörarna

Utredningen lägger stor vikt vid de så kallade möjliggörarnas roll och betydelse för den organiserade brottsligheten, särskilt inom den kriminella ekonomin.

Advokatsamfundet delar i stora drag den beskrivna lägesbilden, enligt vilken organiserad brottslighet i ökande utsträckning utnyttjar tillgången till professionell kompetens, legala strukturer och administrativa funktioner för att bedriva och vidmakthålla sin verksamhet.

Den föreslagna kriminaliseringen av samröre med en kriminell sammanslutning är emellertid, till sin utformning, betydligt vidare än det föreslagna deltagandebrottet. Ett centralt problemområde är att straffansvaret knyts till gärningar som i sig utgör fullt legitim verksamhet, däribland juridisk rådgivning. Juridisk rådgivning lämnas normalt inom ramen för advokaters och andra juristers yrkesutövning. Enligt samröresbrottets konstruktion kan sådan rådgivning likväl i ett senare skede komma att omfattas av straffansvar, om mottagaren av rådgivningen därefter misstänks för sådan brottslighet och faller inom definitionen av en kriminell sammanslutning.

Samröresbrottets utformning innebär att bedömningen av uppsåt och straffbarhet riskerar att bli retrospektiv och spekulativ. Följden blir en betydande osäkerhet kring var gränsen går mellan tillåten och straffbar verksamhet samt en risk för att rådgivning som vid tidpunkten för lämnandet var legitim, men i efterhand kan bedömas som straffbar. En sådan ordning riskerar att verka återhållande på advokaters möjlighet att fullgöra sina yrkesplikter. Detta kan inte anses acceptabelt i ljuset av den viktiga roll som den oberoende advokaten har i vår demokratiska rättsstat.

² Se Advokatsamfundets remissyttrande den 9 oktober 2025 över betänkandet En straffreform (SOU 2025:66).

Tillämpningen av straffbestämmelsen i praktiken kommer definieras av hur lämnad information eller rådgivning i efterhand bedöms ha använts av mottagaren. Oaktat utredningens uttalade ambition om att enbart träffa otillbörligt stöd och rådgivning, är gränsdragningen mellan straffbart samröre och legitim yrkesutövning enligt Advokatsamfundets mening en svag och i betänkandet otillräckligt utredd balansgång. Denna fråga behöver därför utredas ytterligare inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

Användandet av tvångsmedel

Som framhålls i betänkandet ska den föreslagna lagstiftningen möjliggöra tidigare och mer effektiva ingripanden mot organiserad brottslighet och innehåller därmed möjligheter att använda straffprocessuella tvångsmedel och utredningsåtgärder. Advokatsamfundet vill i detta sammanhang återigen uppmärksamma att samröresbrottets utformning inte förutsätter att någon konkret brottslig gärning har begåtts eller att den påstådda handlingen haft faktisk betydelse för brottsligheten i det enskilda fallet. Samtidigt är brottet försett med straffskalor som möjliggör användning av hemliga tvångsmedel vid skälig misstanke.

Betänkandet saknar en närmare analys av vilka konkreta omständigheter som i praktiken ska krävas för att det ska anses föreligga skälig misstanke om samröre med en kriminell sammanslutning. Avsaknaden av sådan vägledning medför en betydande risk för att tröskeln för att inleda användning av hemliga tvångsmedel sätts mycket lågt. Mot bakgrund av att samröresbrottet inte förutsätter någon konkret eller individualiserad brottslig gärning, riskerar tvångsmedelsanvändningen därmed att få en i praktiken undersökande eller kartläggande funktion, snarare än att vara knuten till utredning av specifik brottslighet.

Särskild risk föreligger i förhållande till verksamheter som till sin natur innebär kontakt med personer som misstänks eller kan komma att misstänkas för brottslighet. I synnerhet innebär samröresbrottet en risk för att advokatverksamhet och andra skyddsvärda professioner blir särskilt utsatta av sådana utredningsåtgärder, enbart till följd av yrkesrollens rådgivande karaktär.

Den ökade möjligheten till intrång i, exempelvis, konfidentiella kommunikationskanaler riskerar att allvarligt skada advokatverksamhet och även förtroendet för rättssystemets grundläggande funktioner. Det skulle kunna få

långtgående och i praktiken förödande konsekvenser för såväl förtroendeförhållandet mellan advokat och klient som för möjligheten att bedriva en oberoende och effektiv advokatverksamhet.

Advokatsamfundet motsätter sig därför utredningens bedömning om att det inte finns någon risk för att grundläggande förutsättningar för rätten till ett fungerande försvar i en rättsstat undergrävs till följd av betänkandets förslag. Det är Advokatsamfundets uppfattning att de nu redovisade riskerna inte har beaktats i tillräcklig utsträckning.

En otillräcklig säkerhetsventil

I betänkandet hänvisas återkommande till försvarlighetsrekvisitet som en säkerhetsventil för att undanta legitima handlingar från straffansvar. Enligt Advokatsamfundets uppfattning utgör försvarlighetsrekvisitet emellertid inte ett ändamålsenligt skydd. Avgörande är att prövningen av om en gärning är ringa eller försvarlig sker först i efterhand. Försvarlighetsrekvisitet innebär således inte att en handling är trygg och tillåten redan vid tidpunkten för dess utförande, utan endast att den i ett senare skede eventuellt kan bedömas som straffri.

Säkerhetsventilen har ingen styrande eller begränsande funktion vid tillfälle för beslut om tvångsmedel. För den enskilde innebär ordningen en konkret risk för att bli föremål för förundersökning, ingripande utredningsåtgärder och hemliga tvångsmedel, även i de fall där ansvar i slutändan inte aktualiseras. Förslaget möjliggör därmed att långtgående tvångsåtgärder som hemlig avlyssning, kameraövervakning och husrannsakan, kan vidtas utan att det görs någon reell prövning av om den aktuella gärningen i slutändan kan visa sig vara straffri. Lagstiftningens konstruktion är i detta avseende särskilt problematisk för yrkesutövare som, inom ramen för sina professionella uppdrag, har kontakter med personer som av olika skäl misstänks eller kan komma att misstänkas för brottslighet.

Advokatsamfundets ståndpunkt är att en i sammanhanget vid och oförutsägbar kriminalisering, som förenas med möjlighet att använda hemliga tvångsmedel, måste innehålla tydliga och framåtblickande rättssäkerhetsgarantier som begränsar tvångsmedelsanvändningen redan vid beslutstillfället. En säkerhetsventil som aktualiseras först efter att ingripande intrång har genomförts kan inte anses uppfylla detta krav, särskilt inte mot bakgrund av den vida utformningen av samröresbrottet.

Advokatsamfundet ställer sig därför kritiskt till utredningens bedömning av säkerhetsventilens faktiska betydelse. Ventilen är inte utformad som ett effektivt skydd mot oproportionerliga integritetsintrång, utan får i praktiken karaktären av en efterhandsbedömning utan relevans för frågan om när och på vilka grunder ingripande tvångsmedel ska få tas i bruk.

Sammantaget är det Advokatsamfundets uppfattning att de föreslagna lagändringarna riskerar att leda till en långtgående och i praktiken preventiv användning av hemliga tvångsmedel under förutsättningar som i dag inte är överblickbara. Förslagets ändamål kan inte anses uppväga den oförutsebarhet samt de intrång och men som regleringen innebär för den enskilde.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander